

Narodziny nowożytnego świata – lekcja powtórzeniowa

Tematy:

1. Cywilizacje Ameryki.
2. Wielkie odkrycia geograficzne.
3. Skutki wielkich odkryć.
4. Gospodarka w epoce kolonialnej.
5. Kultura odrodzenia w Europie.
6. Nowe wyznania w Europie.
7. Kontrreformacja.

1. Daty

Data	Wydarzenie
1450	Wynalezienie druku przez Jana Gutenberga.
1453	Zdobycie Konstantynopola przez Turków.
1487 – 1488	Wyprawa Bartolomeo Diaza. Dotarł do Przylądka Dobrej Nadziei.
1492	Wyprawa Krzysztofa Kolumba i odkrycie Ameryki.
1494	Traktat w Tordesillas między Hiszpanią, a Portugalią. Oba kraje podzieliły między siebie strefy wpływów w basenie Oceanu Atlantyckiego.
1498	Vasco da Gama dopłynął do Kalikat w Indiach opływając Afrykę.
1519 – 1522	Wyprawa Ferdynanda Magellana dookoła kuli ziemskiej.
1517	Marcin Luter przybił do drzwi kościoła w Wittenberdze 95 tez. Początek reformacji.
1534	Henryk VIII w Anglii ogłosił Akt supremacji, znosząc zwierzchnictwo papieża nad katolikami w Anglii i wprowadzając anglikanizm.
1536	Jan Kalwin wprowadził kalwinizm w Szwajcarii.
1540	Założenie Zakonu Jezuitów.
1545 – 1563	Sobór Trydencki.
1555	Pokój w Augsburgu kończący wojnę religijną w Niemczech.
1572	Noc św. Bartłomieja we Francji i rzeź hugenotów.
1598	
1618	Wybuch wojny trzydziestoletniej.
1648	Pokój westfalski – koniec wojny trzydziestoletniej.

2. Pojęcia

Nazwa pojęcia	Opis
Karawela	Jednopokładowy, dwu lub trójmasztowy żaglowiec o wysokich nadbudówkach (tzw. kasztel) na dziobie i rufie.
Konkwistadorzy	Zdobywcy. Dowódcy wypraw hiszpańskich dokonujący podbojów w Ameryce Środkowej i Południowej.
Korsarstwo	Rozbójnictwo morskie; zabór statków lub ładunków, prowadzony podczas wojny morskiej przez statki prywatne, działające z upoważnienia państwa.
Renesans	Epoka w dziejach kultury europejskiej zapoczątkowana we Włoszech, która przypada na wiek XVI i którą charakteryzuje humanizm i nawiązanie do

	kultury antycznej
Humanizm	Prąd umysłowy epoki odrodzenia, który w centrum zainteresowania stawia człowieka, jego życie, i sprawy z nim związane.
Reformacja	Ruch religijny, społeczny i polityczny, zapoczątkowany wystąpieniem Marcina Lutra, który dążył do reformy Kościoła katolickiego w zakresie doktryny, liturgii i obyczajów.
Celibat	Święcenia czystości u księży.
Symonia	Sprzedaż stanowisk kościelnych.
Nikkolaizm	Łamanie zasady celibatu.
Nepotyzm	Obsadzanie urzędów kościelnych przez krewnych.
Protestanci	Osoby popierające reformację. Wyznawcy nurtów reformowanych – luteranizmu, kalwinizmu czy anglikanizmu.
Zbór	Gmina protestancka, także świątynia należąca do takiej gminy.
Predestynacja	Przeznaczenie. Teza kalwinizmu, zgodnie z którą, to czy dana osoba zostanie zbawiona czy potępiona, zostało z góry określone przez Boga, w chwili jej urodzenia.
Arianizm	Odłam kalwinizmu, tzw. bracia młodzi albo antytrynitarze. Odłam ten nie uznawał Trójcy Świętej, żądający reform społecznych i sprzeciwiający się agresji i nadużywaniu siły.
Kontrreformacja	Ruch polityczny i religijny w Europie, zapoczątkowany soborem trydenckim, którego celem było przeciwstawienie się reformacji, i odzyskanie części wyznawców.
Sobór	Zjazd wszystkich biskupów Kościoła katolickiego, który podejmuje decyzje w sprawach całego Kościoła.
Inkwizycja	nazwa instytucji śledczo-sądowniczej Kościoła katolickiego, utworzonej w celu wyszukiwania, nawracania i karania heretyków .
Kolonializm	Polityka, której celem jest opanowanie terenów leżących poza granicami państwa i utworzenie tam kolonii – całkowicie zależnych posiadłości, w których władza oraz większość majątków ziemskich znajdowała się w rękach obywateli metropolii.
Dualizm	Istnienie obok siebie dwóch odrębnych zjawisk – w XVI w. w Europie funkcjonowanie obok siebie dwóch systemów gospodarczych – gospodarki rynkowej i gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej.
Weksel	Dokument kredytowy, który zawiera zobowiązanie bezwarunkowego zwrotu określonej sumy w ściśle określonym czasie przez osoby, które ten dokument podpisały
Giełda	Miejsce stałych, regularnie odbywających się spotkań, których celem jest dokonanie kupna, sprzedaży bądź pośrednictwa.
Kompanie handlowe	Wielkie spółki, które powstały w XVI w. i które zakładały faktorie w Azji i Afryce oraz prowadziły wymianę handlową z tubylczą ludnością.
Proces grodzienia	Proces charakterystyczny dla Anglii w epoce nowożytnej, który polegał na zabieraniu chłopom gruntów dzierżawnych oraz wspólnych gruntów gminy a następnie scalaniu ich, w celu przekształcenia w pastwiska dla owiec.
Utopia	Wizja idealnego państwa i społeczeństwa, nie mająca szans

	ureczywistnienia.
Mecenas	Osoba lub instytucja zamawiająca i finansująca dzieła sztuki tworzone przez artystów.
Plantacja	Majątek ziemski w koloniach, na którym pracowali niewolnicy.
Metropolia	Mocarstwo posiadające zamorskie kolonie, które zdobyło dzięki podbojowi.
System nakładu	System produkcji wprowadzony w XVI w., który polegał na tym, że rzemieślnicy spoza cechu wytwarzali towary z materiałów dostarczonych przez kupca, za pomocą narzędzi należących do kupca, który również zajmował się ich dystrybucją.
Manufaktura	Forma produkcji oparta na podziale pracy i specjalizacji pracowników, którzy wykonywali proste czynności nie wymagające kwalifikacji.

2. Postacie

Imię i nazwisko	Opis
Vasco da Gama	Odkrywca portugalski, który jako pierwszy dotarł drogą morską do Indii .
Amerigo Vespucci	Odkrywca, który stwierdził, że ląd odkryty przez Kolumba to nie Indie.
Krzysztof Kolumb	Odkrywca, który pod banderą Hiszpanii jako pierwszy przepłynął Atlantyk i dotarł do wybrzeży Ameryki .
Ferdynand Magellan	Odkrywca hiszpański, którego załoga jako pierwsza opłynęła świat.
Montezuma	Ostatni władca Azteków.
Atahualpa	Ostatni władca Inków.
Marcin Luter	Reformator niemiecki, doktor teologii, który w 1517 r. wystąpił przeciwko odpustom i zapoczątkował reformację .
Jan Kalwin	Szwajcarski reformator religijny, który w latach 30-ych XVI wprowadził reformację z Zurychu.
Henryk VIII	Król angielski, który wprowadził anglikanizm jako religię panującą w Anglii .
Jan Gutenberg	Rzemieślnik z Moguncji, który wynalazł ruchome metalowe czcionki – wynalazł druk.
Niccolo Machiavelli	Pisarz polityczny epoki Odrodzenia. Swoje poglądy opisał w książce pt. „Książę”.
Thomas More	Filozof epoki renesansu, twórca książki „Utopia”, w której opisał obraz idealnego społeczeństwa .
Erazm z Rotterdamu	Wielki humanista europejski, który potępiał głupotę i brak wykształcenia duchowieństwa .
Michał Anioł	Wielki mistrz włoskiego Odrodzenia. Był twórcą fresków w Kaplicy Sykstyńskiej czy rzeźb „Mojżesz”, „Pieta”.
Leonardo da Vinci	Wielki malarz epoki Odrodzenia. Twórca „Mony Lisy” i fresku „Ostatnia wieczerza”.
Rafael Santi	Wielki malarz epoki renesansu; słynął z malowania obrazów madonn. jednym z jego dzieł jest „Madonna Sykstyńska”.
Giordano Bruno	Astronom epoki odrodzenia, spalony na stosie za poglądy niezgodne z nauką Kościoła katolickiego.
Ignacy Loyola	Założyciel Zakonu Jezuitów .

Karol V	Cesarz niemiecki, który przez całe życie walczył z reformacją.
Sandro Botticelli	Wielki malarz renesansowy, który jest autorem obrazu „Narodziny Wenus”, „Wiosna”.
Filip II	Król Hiszpanii z dynastii Habsburgów, który utracił Niderlandy
Pieter Bruegel	Konkwistador hiszpański. Podbił państwo Inków.
Ferdynand Cortez	Konkwistador hiszpański. Podbił państwo Azteków.
Franciszek Pizarro	Malarz holenderski, znany z malowania scen z życia prostego ludu.
Ulrich Zwingli	Reformator, który zapoczątkował jeden z nurtów reformacji. Działał we Francji i Szwajcarii. Głosił tezę o predestynacji.
Henryk IV	Władca Francji, który wprowadził edykt nantejski.
Galileusz	Astronom epoki renesansu, który skonstruował lunetę.
Mikołaj Kopernik	Astronom pochodzący z Torunia, twórca teorii heliocentrycznej.
Ferdynand Aragoński	Król Hiszpanii, który sfinansował wyprawę Krzysztofa Kolumba.
Izabela Kastylijska	Żona Ferdynanda Aragońskiego, pierwsza królowa zjednoczonej Hiszpanii.

3. Powtórz:

- (1) Omów osiągnięcia Majów, Azteków i Inków.
- (2) **Przyczyny**, przebieg i **skutki wielkich odkryć geograficznych**. Oceń wpływ wielkich odkryć na życie społeczno – gospodarcze i kulturowe Europy oraz dla Nowego Świata
- (3) **Osiągnięcia największych twórców renesansu, cechy architektury, malarstwa i rzeźby renesansowej**. Oceń rolę druku dla upowszechnienia się idei renesansu.
- (4) **Przyczyny i skutki reformacji**.
- (5) **Poglądy wielkich reformatorów: Marcina Lutra i Jana Kalwina dot. odpustów, liturgii, sakramentów, komunii, świętych relikwii i obrazów, zbawienia, celibatu, Biblii, zależność między władzą świecką a duchowną, hierarchii kościelnej**
- (6) **Reformy soboru trydenckiego**, które miały służyć wzmocnieniu katolicyzmu.
- (7) Wyjaśnij na czym polegał dualizm gospodarczy w Europie w XVI w.
- (8) Porównaj system cechowy z systemem nakładczym.